

گفتنی‌هایی درباره شوک قیمت‌ها در مهر ماه

تورم، و تبعات آن که طی سال‌های اخیر به عنوان واقعیتهای غیر قابل اجتناب در جامعه ایران جا افتاده است، در مهر ماه ابعاد حیرت‌انگیزی پیدا کرد. جهش قیمت‌ها در یک هفته تا میزان سی و پنج درصد ثبت شد، آن هم به روایت آمار خوشبینانه بانک مرکزی و نه واقعیت‌های حاکم بر بازار عرضه و تقاضا.

در واقع از اواسط شهریور نوسان قیمت‌ها به میزان غیر متعارف و شبه‌انگیز روبه افزایش گذاشت.

نخست گمان می‌رفت این افزایش تابعی است از افزایش قیمت ارز در بازار آزاد که بار دیگر سیر صعودی پیدا کرده بود و قیمت دلار به مرز ۲۸۰۰ ریال نیز رسید. اما پس از آنکه بانک مرکزی معاملات آزاد ارز را کلاً ممنوع کرد و بازار ارز آرام شد، صعود قیمت کالاها نه تنها متوقف نشد، بلکه با سرعت و شدت بیشتری ادامه یافت.

گرانی بی‌سابقه، از آنجا که بر مصرف‌ترین و ضروری‌ترین مایحتاج عمومی را نشانه گرفته بود جامعه را با یک شوک مواجه کرد.

بازتاب این گرانی نخست در قالب اعتراض و شکایت مردم به عنوان یک موضوع حاد در صفحات مطبوعات انعکاس یافت. به عنوان نمونه در یکی از روزنامه‌های منتشره در روز دهم مهر شهروندی صدا به اعتراض برداشته بود: ...مشکل مردم گرانی اقلام زیر است؛ اینها را حل کنید... تخم مرغ ۲۰۰ تومانی، کره ۲۵ گرمی ۷۰ تومان، پنیر کیلویی ۴۸۰ تومان، نان از دانه‌ای ۲۵ ریال تا ۲۰ تومان، قند کیلویی ۲۴۰ تومان و روغن نباتی ۴/۵ کیلویی ۲۱۰۰ تومان.

افزایش قیمت‌ها همچنان ادامه داشت بی‌آنکه از جانب سازمانهای مسئول عکس‌العملی نشان داده شود. در این زمان، به دلیل آنکه مجلس سرگرم بحث در مورد تصدی آقای نعمت‌زاده بر وزارت جدید صنایع (که از ادغام دو وزارت صنایع سنگین و سبک تشکیل شده است)، بود برخی از نمایندگان مخالف اشاراتی به گرانی غیر منطقی سیمان کردند. فقط سیمان. (البته بعداً معلوم شد مجلس در جلساتی غیر علنی در زمینه گرانی سایر کالاها نیز مباحثی داشته است)

نخستین هشدار در زمینه تبعات این

گرانی لجام‌گسیخته از طرف آیت‌الله مشکینی، رئیس مجلس خبرگان داده شد. ایشان در دیدار با وزیر کشور مطالبی ابراز کرد که فزاینده‌ای از آن بدین قرار است:

● گرانی موجود جو کاذب نیست، یک حقیقت است

● در عین حال که مسئولین در فکر بر طرف نمودن مشکلات اقتصادی هستند لیکن شرایط به گونه‌ای است که کنترلی بر قیمت‌ها اعمال نمی‌شود

● ما انتقاد ناصحانه داریم، اعتراض مفروضه در بین نیست

روز بعد آقای ناطق نوری رئیس مجلس نیز با دیدی خوشبینانه به این بحران اشاره کرد و در جمع دانشجویان دانشگاه شیراز گفت: افزایش قیمت برخی از اقلام اساسی چون روغن و قند استثنائی و مقطعی است. با گشایش ارزی انجام شده توسط بانک مرکزی و عقد

● بحث گرانی انرژی و مواد سوختنی که شروع شد بهانه شده تا افراد فرصت طلب فکر کنند که اگر در آینده انرژی گران شد و بعداً روی کالاها تأثیر گذاشت از امروز کالای خود را گران کنند. در این حرکت دخالت‌ها و شیطنت‌های ابیادی دشمنان خارجی روشن و شیوه تبلیغات آنها خیلی مشخص است.

رئیس جمهور با اشاره به کنترل قیمت‌ها در دوران جنگ گفت: .

● در آن زمان قانون با اجازه امام بسیار قدرتمند تنظیم شد و اجازه دادیم دولت در یک زمان هم قانون گذار باشد و هم قاضی و هم مجری.

● وقتی این کار اجرا شد اولین سروصدایی که بلند شد از طرف برخی علما و روحانیان از سراسر کشور بود که هر کس آزاد است کالای خود را بفروشد یا نفروشد و به این ترتیب آنها هم مخالفت می‌کردند. امروز دیگر آنطور نیست و

قرار دادهای لازم با طرفهای خارجی به زودی مشکل گرانی روغن و قند حل خواهد شد.

دخالت رئیس جمهور

اما گرانی منحصر به روغن و قند نبود. تقریباً تمامی کالاها مصرفی روزمره مردم در چرخه یک گرانی شدید و روزافزون افتاده بود و وضع چنان شد که دو روز بعد مقام ریاست جمهوری در خطبه‌های نماز جمعه موضوع را به عنوان یکی از محورهای اصلی سخنان خویش قرار داد و مطالب هشداردهنده‌ای بیان کرد که مهم‌ترین آنها از این قرار است.

جامعه تشنه حضور دولت در این صحنه است، در حال حاضر ما متهم هستیم که چرا اقدام نمی‌کنیم.

● امروز من اخطار جدی می‌دهم به آنهایی که دستشان در تخریب محیط عادلانه معاملات است.

● قانون تزییاتی از پیش داریم که فعلاً ضعیف است. منتظر قانون مجلس بودیم، چون ما قانون جامعی به مجلس داده‌ایم که در دست بررسی است، اما نیاز فوری‌تر شده است و منتظر این قانون نخواهیم بود.

سخنان و اخطارهای رئیس جمهوری دست مایه‌ای شد تا رسانه‌های

جمعی مسأله گرانی را به عنوان یکی از مهم‌ترین بخشهای خبرها و تحلیل‌های خود درآوردند.

تهیه گزارش در مورد گرانی کالاهای، نظرخواهی از کارشناسان و مسئولان و انعکاس نظریات مردم جزئی از برنامه روزمره جراید یومیه، رادیو و تلویزیون شد. هر یک از مطبوعات از دیدگاهی ویژه به مسأله پرداختند، در این میان اما، رادیو تلویزیون فقط منعکس‌کننده نظریات مردم و اخبار مربوط به اقدامات و اظهار نظرها سازمانهای دولتی و مسئولان آنها در همین رابطه بودند.

تحولات بعدی

یکشنبه ۱۷ مهر: جلسه هیأت دولت مبارزه با گرانفروشی را مورد بحث قرار داد و تصویب کرد کمیته‌ای مرکب از وزرای بازرگانی، اقتصادی و دارایی، نفت، صنایع، کشاورزی، جهاد

سازندگی، رئیس کل بانک مرکزی و معاون اجرایی رئیس جمهور تشکیل شود. کلیه وظایف و اختیارات رئیس جمهور و هیأت وزیران به این کمیته تفویض شد.

در همین روز آیت‌الله یزدی رئیس قوه قضائیه آمادگی کامل تشکیلات قضائی کشور برای اجرای تصمیمات اخیر دولت جهت مقابله با گرانفروشان و متحرکان را اعلام کرد. هیأت رئیسه مجلس نیز با انتشار اعلامیه‌ای سخنان رئیس جمهور را مورد حمایت قرار داد.

دوشنبه ۱۸ مهر: اولین جلسه ستاد پشتیبانی برنامه تنظیم بازار به ریاست آقای هاشمی رفسنجانی تشکیل شد. در

در گرانی‌ها بازار مقصر است یا دستگاه‌های دولتی؟

این جلسه مقرر گردید پس از کسب مجوزها و اختیارات قانونی مورد نیاز از مراجع ذیصلاح نسبت به اجرای مرحله اول طرح مبارزه با گرانفروشی اقدام شود.

سه شنبه ۱۹ مهر: رئیس سازمان بازرسی کشور- ججت الاسلام رئیسی- تشکیل گروه‌های ویژه بازرسی برای نظارت بر دستگاه‌های کنترل کننده قیمت‌ها را اعلام کرد. او گفت: انتظار ما از وزیران، مسئولین دولتی، نیروهای انتظامی و مردم این است که با بازرسان این سازمان همکاری لازم را داشته باشند.

... و مصاحبه روز چهارشنبه

روزنامه رسالت روز چهارشنبه ۲۰ مهر متن گفتگویی اختصاصی خبرنگار خود با مهندس محمدرضا باهنر عضو هیأت رئیسه مجلس شورای اسلامی را منتشر کرد. در همین مصاحبه است که می‌توان یک روی دیگر سکه گرانی، گرانفروشی، و تضاد در تفکرات حاکم بر باورهای مسئولین مختلف را در این زمینه‌ها مشاهده کرد.

فرازهایی از مصاحبه در زیر آمده است:

- به نظر من عزیزی که می‌گویند «مجلس باید قانون تصویب کند، دنبال این مسأله هستند که قوانین عمل نشده مجدداً زنده شود که در این زمینه مجلس این کار را خواهد کرد و لایحه حمایت از مصرف کننده را به زودی و حتی خارج از نوبت رسیدگی و تصویب خواهد نمود.

- قبلاً هم مسأله گرانی وجود داشت اما به نظر می‌رسد که از اوایل شهریور ماه به بعد گرانی و تورم یک روال غیر عادی پیدا کرد، و این کار ریاست محترم جمهوری را وادار کرد که تصمیم جدی را در ارتباط با گرانی و گرانفروشی اتخاذ نماید.

- در این خصوص عدم وجود تعادل در

گشایش اعتبارات نسبت به سال گذشته یکی از عوامل اصلی می‌باشد زیرا در شش ماهه اول سال جاری آن مقدار گشایش اعتباری که باید برای کالاهای اساسی و ضروری انجام می‌شده صورت نگرفت. در این ارتباط عنوان کردن مشکل کمبود درآمد ارزی، قابل قبول نیست چون میزان درآمدهای ارزی در این مدت بیش از پیش بینی قانون بودجه است.

- برای دستگاه‌های دولتی و برخی از وزرا و مسئولین اجرایی مسأله قیمت در «سایه بازار» مطرح است و بر همین اساس قیمت را محاسبه می‌کنند. این افراد چنین توجیه می‌کنند که چون قیمت کالاهای انحصاری دولت پس از عرضه به بازار و دست به دست شدن بین چند واسطه با افزایش قابل توجهی به دست مصرف کننده می‌رسد لذا برای جلوگیری از بهره‌مند شدن واسطه‌ها از این مابه‌التفاوت قیمت بهتر است که خود دستگاه یا شرکت دولتی با قیمتی کمتر از بازار آزاد کالاهای تولیدی را به بازار عرضه کنند.

- در حال حاضر کسب سود بیشتر برای مدیران دولتی نوعی افتخار محسوب می‌شود و حرص و ولع خاصی برای افزایش قیمت‌ها از خود نشان می‌دهند که در این میان وجود هزینه‌های غیر ضروری که به نام قیمت تمام شده مطرح می‌شود نباید از نظر هلدور بماند.

- اگر مدیران شرکت‌ها و بنگاه‌های اقتصادی که بیش از ۵۰ درصد سهام آنها متعلق به دولت می‌باشد واقعا تصمیم بگیرند یکسال خود را در موقعیت حاکمیت و اداره کشور قرار دهند و در فکر تجارت و سوددهی نباشند و دولت و رئیس جمهور محترم نیز بر روی عملکرد آنها دقیق شوند یقیناً حدود ۵۰ درصد از مشکلات گرانفروشی که ربطی به سیاست‌های اقتصادی هم ندارد برطرف می‌شود.

- بسزودی لایحه حمایت از مصرف کنندگان توسط مجلس شورای اسلامی تصویب خواهد شد که با همراهی قوه قضائیه در برخورد با متخلفین، امیدواریم بازار وضعیت آرام و متعادل و منظم خود را پیدا کند.

قانون تعزیرات و نه مصوبه مجلس
در ساعات پایانی همان روز که مصاحبه آقای باهنر منتشر شد، خبرگزاری جمهوری اسلامی خبری را به مضمون زیر بر روی تلکس فرستاد که در روزنامه‌های روز پنجشنبه ۲۱ مهر انعکاس یافت:

مجمع تشخیص مصلحت نظام کار

رسیدگی و صدور حکم اجرای تعزیر در مورد تخلفات اقتصادی بخش‌های دولتی و غیر دولتی را به دولت واگذار کرد. در جلسه مجمع تشخیص مصلحت که شب چهارشنبه به ریاست آقای هاشمی رفسنجانی رئیس جمهور تشکیل شد، مقرر گردید به منظور سازماندهی جدید و ایجاد تشکیلات مناسب برای تحقق این امر اختیارات جدیدی به دولت داده شود. در این جلسه ضرورت اصلاحاتی در قانون تعزیرات حکومتی مصوب سال ۶۷ این مجمع که پس از پیشنهاد رئیس جمهور به مقام معظم رهبری از سوی ایشان به این مجمع ارجاع شده بود مورد بحث و بررسی قرار گرفت و در این قانون اصلاحاتی انجام شد. در ادامه این جلسه با توجه به اختیارات جدید دولت در مورد تعزیرات بنابه دستور آقای هاشمی رفسنجانی رئیس جمهور مراحل ایجاد سازمانهای جدید برای اعمال تغییرات آغاز شد که در اسرع وقت پس از سازماندهی جدید شروع به کار خواهد کرد.

قانون تعزیرات حکومتی مصوب ۱۳۶۷/۱۲/۲۳ مجمع تشخیص مصلحت نظام دارای ۵۶ ماده و دهها تبصره و شامل تخلفات بخش دولتی و غیر دولتی است و همچنانکه رئیس جمهور در خطبه نماز جمعه خود نیز اشاره کرد اجرای آن با مخالفت‌هایی مواجه شد و عملاً نادیده انگاشته شد.

گر چه تا زمان بسته شدن صفحات نشریه در مورد تغییراتی که در مفاد این قانون داده شده اطلاعی انتشار نیافت، اما می‌توان احتمال داد برخی از این تغییرات می‌توانند در ارتباط با مبالغ جرایم باشد. زیرا مثلاً در بند الف ماده دوم این قانون برای کسی که برای سومین بار گرانفروشی کرده باشد پنج هزار ریال تا پنج برابر میزان گرانفروشی و مهمور نمودن پروانه‌ی واحد به مهر «تخلف دوم» پیش بینی شده است.

در سال ۶۷ که مبلغ پانصد تومان قدرت خریدی چند برابر قدرت خرید کنونی داشته، می‌توانسته به عنوان یک مجازات تأثیرگذار تلقی شود، اما اکنون پانصد تومان مبلغ قابل توجهی نیست.

از بیاناتی که وزیر دادگستری- حجت‌الاسلام شوشتری- در مورد قانون تعزیرات کرد چنین استنباطی شود این قانون از لحاظ محتوا همان قاطعیت و شدت قبلی را دارد. ایشان هشدار داد که احکام مجازات متخلفان براساس قانون تعزیرات حکومتی و قوانین موجود، از جریمه نقدی تا مجازات اعدام را در برمی‌گیرد و سازمان تعزیرات حکومتی

بدون تشریفات، تخلفات مربوط به گرانفروشی را رسیدگی می‌کند.

مسئولیت پذیری دولت

با توجه به آن که دولت اجازه اجرای قانون تعزیرات را یافته، و در واقع ابزار نیرومند و کارسازی در اختیار گرفته، است باید منتظر بود تا اثرات اقدامات اجرایی در زمینه مهار تورم و مبارزه با گرانفروشی مشخص شود.

برای هرگونه داوری در این زمینه هنوز زود است. اما باید دانست نظریات متفاوتی در برخورد با پدیده گرانی و گرانفروشی وجود دارد.

به عنوان نمونه، در همان روز پنجشنبه ۷۳/۶/۲۱ که خبر واگذاری اجرای قانون تعزیرات به دولت منتشر شد آقای حاج سعید امینی دبیر کل جامعه انجمنهای اسلامی اصناف و بازار تهران در مصاحبه‌ای گفته است:

دوم اکنون بیش از ۸۰ درصد تولید و اقتصاد در اختیار دولت می‌باشد لذا تکلیف شرکتهای دولتی با چنین قدرت و عظمتی باید مشخص شود و معلوم شود که در نظام اسلامی اگر بخواهیم عدالت اجتماعی برقرار باشد وجود این شرکت‌ها و آزادی بی حد و حصر آنها تا چه حد می‌تواند جایز باشد- نقل از روزنامه رسالت-

در همین روز، و در همان روزنامه رسالت و در کنار مصاحبه آقای امینی، آقای زارعی قنوتی نماینده مجلس نیز مصاحبه‌ای دارد که نقل قسمتهایی از آن را خاتمه بخش این گزارش کرده‌ایم:

- دولت برای موفقیت در امر مبارزه با گرانی و گرانفروشی باید سراغ دستگاه‌های تحت اداره خود برود چون اغلب شرکتهای دولتی در صدد کسب درآمد بیشتر هستند و برای رسیدن به این هدف به بهانه‌های گوناگون قیمت کالاها و خدمات خود را افزایش می‌دهند.

- عدم مدیریت صحیح مسئولین مربوط در تهیه و تأمین کالاهای اساسی و تأخیر در ورود مواد اولیه در نابسامانی وضعیت بازار بدون تأثیر نبوده است و در این زمینه مسئولین وزارتخانه‌های بازرگانی و صنایع هر کدام سخنی می‌گویند. یکی شبکه توزیع را معیوب می‌داند و دیگری کارخانه‌ها را مقصر می‌داند و هر دو بانک مرکزی را به دلیل عدم گشایش اعتبار به موقع متهم می‌کنند که در این مورد قصور بانک مرکزی به سادگی قابل گذشت نیست.

